

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo Udruženja Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceni poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:
Uredništvo Učiteljskega Tovariša
 v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.
 Rokopisov ne vračamo.
 Vse pošiljatve je pošiljati franco.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtek pop. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
 Za neorganizirane 100 — K, za naročnike v inozemstvu 140 — K letno.
 Posamezna številka po K 2.—
 Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 1 K za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštne št. 50 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 2 K — vin.
 " " " dvakrat . . . 1 " 50
 za nadaljnja uvrščena od petit-vrste po 60 vin.
 Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.
 Telefon uredništva št. 312.
 Članstvo ljubljanskega Poverjeništva UJU ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, registracije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:
Upravništvo Učiteljskega Tovariša
 v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6./1.
 Poštni čekovni urad št. 11.197.
 Reklamne tije so proste poštne.

Nasilje!

Na drugem mestu poročamo o slučaju Moderndorfer, ki se je pripetil v zadnjem času.
 Ta slučaj ni njegova osebna zadeva, tudi ni to zadeva socialno-demokratske stranke, temveč je to slučaj, ki je v prvi vrsti zadeva vsega slovenskega učiteljstva; da — še širša; ta slučaj zadeva temeljno zahtevo, ki se zanjo bori danes vse jugoslovansko učiteljstvo.
 Moderndorferjev slučaj je kruto nasilje na stalnost učiteljskega nameščenja, za katero moramo vsi na krov!
 Prav v teh dneh je glavni organ našega Udruženja »Narodna Prosveta« začela odločno borbo proti kršenju stalnosti učiteljskega nameščenja, ostro pobija tozadevno reakcionarstvo, ki je ušlo v nekatere člene novega načrta zakona o narodnih šolah; v Zagrebu se je učiteljstvo odločno izreklo za solidaren boj proti kršenju stalnosti, najsibo iz kategorikoli vzroka; istočasno se izreka v svojih glasilih učiteljstvo iz Dalmacije, Vojvodine proti kakršnikoli kršitvi učiteljske stalnosti.
 In v tem času, ko učiteljstvo vse drzave dviga najodločnejše svoj glas za stalnost nameščenja, se v Sloveniji na najkrutejši način gazi stalnost učiteljskega nameščenja in se izvršuje nasilje, ki bije vsemu jugoslovanskemu učiteljstvu v obraz.
 Podobnih slučajev smo bili vajeni v dobi največjega absolutizma in najkrutejšega nasilja — ko je bil učitelj brez disciplinarnega postopanja kar čez noč premeščen, ne da bi vedel za kaj — v dobi absolutista Šusteršiča! Z žalostjo v srcu primerjamo to današnje postopanje z najžalostnejšo dobo slovenskega učiteljstva.
 Kršitve stalnosti učiteljskega nameščenja ne uravničajo noben vzrok in nobena okoliščina in mora biti vsem tako sveta, kakor je danes sveta in velika vera učiteljstva v pravičnost, ki mora sedaj zavladati in vera v nedotakljivost stalnosti nameščenja.
 A na to stalnost se je izvršil v Sloveniji prvi jurš ob znanem premeščenju 20 učiteljev v Prekmurje in ni zaman komentiral zastopnik učiteljstva pri zadnji seji višjega šolskega sveta to postopanje z mnenjem vsega učiteljstva; da je to kruto postopanje!

Brezprimeren atentat na pravice učiteljstva je pa Moderndorferjev slučaj, kajti z njim se ni znova naskočila le stalnost nameščenja, temveč se je oropalo učiteljstvo najprimitivnejših pravic disciplinarnega postopanja in disciplinarnega zagovora.
 To je žalitev za vse učiteljstvo, kajti to, kar se je zgodilo danes Moderndorferju, se jutri lahko zgodi pod takimi razmerami drugemu in pojutranjem tretjemu učitelju.
 In vendar smo prisegli na to, da se brez disciplinarnega postopanja in brez pravice do zagovora ne bomo dali premeščati!
 Naša najprimitivnejša zahteva je ta, da je brez disciplinarnega postopanja brez pripustitve zagovora in brez izreka disciplinarnega senata stalnost nameščenja nedotakljiva.
 Kako bo predsedstvo višjega šolskega sveta zagovarjalo to svoje postopanje plenumu višjega šolskega sveta, smo radovedni; in vendar je plenum višjega šolskega sveta danes za nas edini priznani disciplinarni senat. Avtoritativno uničevanje avtonomnih pravic višjega šolskega sveta mora pa v prvi vrsti zaleziti predsedstvo višjega šolskega sveta samo, ki je poklicano, da jih brani.
 Mi imamo ta trenotek samo eno dolžnost: da pozovemo vse naše može pri višjem šolskem svetu na najodločnejši boj proti kršitvi najprimitivnejših pravic učiteljstva, da jih pozovemo do najskrajnejših konsekvenc; vedo naj, da so oči vsega učiteljstva v tem boju uprte vanje, in da stoji učiteljstvo za njimi kot en mož!

Temelj enotne jug. kulture!

Nekaj besed k pouku srbohrvaščine.*
 (Nekoliko kritike »Prve srbske ali hrvatske čitanke« in nekaj navodil za prakso.)
 Vsaka stvar se da lahko izvršiti, ako se je le na pravi način lotimo; tako bo tudi z novim predmetom. V naslednjem hočemo podati smernice, ki me bodo vodile z večjim ali manjšim oziranjem na to: * O tem vprašanju prejemanje dopise za in proti. Ker hočemo da sliši učiteljstvo oba glasova, priobčimo važnejše dopise. Ne oblikiramo se pa za preobširno polemiko. Naša smer se v programu spaja z nazori tega članka. — Uredništvo.

zadevne učne knjige v pouku srbohrvaščine.
 V tretjem šolskem letu imam za novi predmet po eno učno uro na teden. Pouk bom pričel s kakim obče znanim tekstom, n. pr. Lepa naša domovina. Pri vsakem tekstu bom razlagal in primerjal, kolikor je pač na tej stopnji mogoče, slovniške pojave ter opozarjal na razliko. Vse seveda teorističnim, duh obračunjočim potom. V prvi vrsti bomo pridno čitali berila v latinici, ker bo šlo to hitro od rok in ker gladko čitanje najprej pomore do jezikovnega čuta in jezikovne spretnosti sploh, kar ve vsak izkušen učitelj. Čitanje obeh narečij pri enakih pismenih pa se bo medseboj podpiralo in oplodilo, da ne bo nobene izgube za materinski jezik.
 Drugače, ako se začne takoj s cirilico! To bo črkovanje in vedno zamenjevanje! Kako neki se bo razvil jezikovni čut ob polževem čitanju? Pa je li tuž mogoče z uspehom učiti nov alfabet z eno učno uro na teden? Odmor med temi urami je tako velik, da bodo učenci vse sprti pozabili, vsled česar bo nejevolja pri učitelju in učencih. Kako pa bodo šele napredovali slabši učenci, ki komaj obvladajo slovenske črke? Li naši šolniki ne vedo več, da smo prej, pa tudi še danes, učili nemščino sprva le na podlagi že znanih latinskih pismen? Li ne veljajo obče priznana didaktična načela za vse jezike? Z cziorom na predstoječa izvajanja nove knjige »Prva srbska ali hrvatska čitanka« nisem nič prav vesel. Namesto postopanja od znanega do neznanega se začne že na prvi strani z razločevanjem slovensčini neznanih glasov: mislim, da je škoda za čas, se predolgo pečati z glasovnimi nijansami, osobito, ako niso v stani, večati jasnost besede. Srbohrvači me bodo pač gotovo razumeli, če istovetim č s é in d z dž. Kako pa govore n. pr. Nemci svoje dvoglasnike! Navadno tudi ne razločujejo s od ss, b od p in vendar se medseboj prav izborno razumejo. Nijanse mora pač znati deklamator in gledališki igralec. Jaz nisem niti prvo niti drugo, ter dvomim, da bodo to kdaj moji učenci.
 Meni je predvsem za jezik kot občilno sredstvo in za precizno umevanje knjižnega jezika. Umetniško govorjenje pa spada na oder. Mene ni sram izpovedati, da č in d sam ne znam korektno izgovarjati, pa tudi, kadar ju govore veščaki, ne zaznavam bistvenih razlik.

V novi učni knjigi bi tudi lahko pogrešal tolmača k vajam malih in velikih črk na str. 49—56, ker vem, da se ga učenci ne bodo posluževali, učitelj pa poseduje itak večji slovar. Zelo škoda pa je, da knjiga ne podaja nobene slovnice, kajti eno sario pravilo čisto zadostuje, da pojasnim več sto besed ali besednih oblik. N. pr. končnica o za samoglasniki se izgovarja kakor v (u) ter nadomestuje slovenski l; pisao (pisal), vesco (vese), osao (osel), jeo (jel, jedel). To omenjam, ker sem celo olikane slišal trditi, da se o izgovarja kot poseben zlog (!) in kakor čisti o. Torej ne boš!
 Tudi sklanjatev se mora učiti. Priporočam pa, da se naj sklanjata pridevnik in samostalnik skupaj in ne vsak zase. Tudi ne vedno v istih enoličnih stavkih, ampak naj se sklanjata tudi abstrahirano. Zakaj, to hočem ob drugi prilicnosti pojasniti.
 Četudi je knjiga po mojem naziranju nedostatna, je vendar upati, da bo v roki spretnega učitelja obrodila prav povolen sad, osobito ker so v njej podana berila (63 kom.) pravi biseri mladinskega čtiva.
 Še nekaj o jeziku samem. Da je srbohrvatski jezik najblaglasnejše in morda tudi najlažje slovansko narečje, sem slišal čelo iz ust nemških filologov. Kdor se nekoliko časa z njim peča, se kmalu privadi izvestnim slovniškim oblikam. Osobito sklanjatev, ki je v množini podobna naši dvojnini, in avrist imata neko k posnemanju vabljivo silo. Zato sem uverjen, da si bodo brihtnejši učenci prisvojili ljube jim oblike, kar bo imelo za neizogibno posledico, da bodo mešali vsa tri narečja.
 Nastane vprašanje, li naj konskventno ali pedantno popravljamo vsak tak poskus? Jaz tega ne storim! Ako se hočemo res dejansko ujediniti, potem moramo pustiti razvoju prosto pot.
 Pri spisovnih vajah, slovenskih ali srbohrvatskih, gledam na to, da odgovarjajo slovniške oblike katerikoli, rečimo jugoslovanskim slov. pravilom. Seve, da bom opozarjal učence na razliko, kar je važno, sicer se pa tudi ne bojim, da bi pisali grozno mešanico. Tako na pr. je nam orodnik brez predloga tuja oblika, ker ne odgovarja duhu razvitih jezikov. Kaj temu, ako zapiše učenec: »Z močnom rukom lako radš.« Dozdevna napaka je storjena v smislu jezikovnega napredka, ki stremi po enostavnosti in jasnosti. Obratno pa Srbohrvači, ki č-

Vapaj.

(Ob 3. obletnici narodnega ujedinjenja.)
 Ovam' ovamo, preko planina
 Dodjite bračo, doneste spas;
 Majke je Slave još djedovina
 Dokud uz Soču spušta se Kras.
 Ovam' ovamo na krvava brda
 Gorica zove, junački rod,
 Sloboda traži iz jarma tvrda
 Ovamo hitro upravite hod.
 Ovam' ovamo gdje naših vila
 Oko Postojne divan je hram;
 Do sinjog mora, gdje nam je sila
 Put je sudbinom odredjen vam.
 Od Opatije tam do Devina
 Čuje se tužan, očajan zov;
 Dodjite spasit izpod tudjina
 Život nam, blago, polje i krov.
 Slavnik i Učka, Snežnik i Nanos
 Našega tijela uda su to;

Mirna i Raša bude vam zanos
 Da nam se vrati slavensko tlo.
 Gorko li cvili Dragonja bane
 Okove težke skinuti rad;
 Veliki Jože ljute uz rane
 Služiti mora latinski grad.
 Ovamo kralju, vodjo junaka
 Pazin te čeka, Drava i Lim,
 Hrvatska Istra do Kamenjaka
 Čezne za tobom srdšačem svim.
 Divič da vidiš vilinske dvore,
 Kraljevič Marko gdje spava san;
 Ovamo žurno na naše more
 Suzama roblja kuda si zvan.
 Zor da nam tudjin vjekoma vlada
 Sužanstvo naše vječno je zar?
 Slobodna braća naša su nada
 Donijet slobodu njihov će mar.
 Istarski guslar.

Povzdignimo naš muzikalni pouk!

(Glasbeni pouk in — „veščina“!)

I.
 Faktorji človeške kulture so znanost in umetnost. Smoter znanostim je stremiljenje po resnici, smoter umetnostim pa izraževanje lepote. Vednosti imajo svoj izvor v unštvenem, umetnost pa v čuvstvenem življenju. Vodi in umetnosti se takorekoč dopolnjujejo ter so vsled tega enakovredni kulturni činitelji. Tudi naša ustava govori v svojem § 16. o znanostih in umetnostih. Nikomur pač ne bi prišlo na misel, razredovati n. pr. velikane človeških kulturnih stremiljenj v važnejše in v manj važne. Aristotel, Sofoklej, Galvani, Newton, Edison, Michelangelo, Raffael, Palestrina, Beethoven — vsi so velikani.
 Umetnosti in znanosti so torej istovredni kulturni faktorji.

II.
 Umetnosti se dele v oblikovne (upodabljajoče, prostorne) in v govoreče (muziške, časovne). Tvarina prve umetnostne kategorije je materialna (barve, les, kamen i. dr.), tvarina druge pa je človeška beseda (pesnitev) ali pa muzikalni ton (muzika).
 Tonski elementi se naslanjajo na zakone akustike, ki slonijo spet na matematiških zakonih. Matematika je torej pomožna veda muzike. O simetriji in o ritmu se govori istotako v muziških kakor v upodabljajočih umetnostih. Ozke vezi najdemo še med slikarstvom in muziki. Obe umetnosti zajemate motive čisto iz narave. Prva jih obravnava v prostornem, druga v časovnem smislu. Ozek stik med posameznimi umetnostnimi strokami dokazuje že dejstvo, da so posamezni umetniki večkrat ustvarjali v obeh umetnostnih kategorijah. Znamenit slikar je čisto tudi izborni muzičar in obratno.